

Prof. Dr. İ. Ketin'in eleştirisine cevap

İ. Enver ALTINLI

*İstanbul Üniversitesi Jeoloji Enstitüsü*

Bir Türk edebiyatı, Türk hukuku vb. gibi bir Türk jeolojisi de zorunludur. Jeolog olmayanlar için hazırlanan jeoloji raporlarının anlatılmasındakiler kadar jeoloji bildirilerinin anlaşılmasında da güçlüklerle karşılaşmaktadır. İlk çare olarak vaktiyle örg Almancaya Fransızcadan yapıldığı gibi, Türkçede de her bir yabancı sözcük ve terime, karışıklığa yol vermeyen karşılıklar bulunmasında, incelik ve kesinliğe erişmiş İngilizce sözcük ve terimlere baş vurulmuştur. Bu arada, aşağıdaki örnekte görüleceği gibi, sözcük ailesinin bütünüyle aktarılması gözetilmiştir:

|                 |             |               |               |
|-----------------|-------------|---------------|---------------|
|                 |             | çatlak        | crack         |
|                 |             | kırık         | break         |
|                 | jeometrisiz | yarık         | fissure       |
| kınlım fracture |             | kopma         | rupture       |
|                 |             | kaya dilinimi | rock cleavage |
|                 |             | makaslama     | shear         |
|                 | jeometrili  | eklem         | joint         |
|                 |             | yarılım       | fault         |
|                 |             | sürüklenim    | overthrust    |

Yabancı dilden karşılık, incelik ve kesinliği sağlamak içindir. Bu bir ilk aşamadır ve gelecekte bu gerekemeyecektir. Netekim, «yerbilim» jeolojinin yerini almak üzeredir. Üniversite düzeyinde Türkçesi bulunmayan terimlerden biri veya aslına benzetileni kullanılabilirse de, yakın bir gelecekte buna gerek kalmayacağı gibi Türk jeologlarının koyacakları yeni ve özgen terimler yabancı dillere çevrilecektir. Eleştiricinin, «...Türkçe terimlerin yabancı dillerdeki karşılıklarına az çok benzemiş olmasının öğrencilerimiz için yararlı tarafları vardır. Onlar, çok güçlükle öğrendikleri yabancı dillere bu yoldan biraz olsun yaklaşmış olacaklar, meslekleri ile ilgili yabancı dilde yazılmış eserleri daha kolay izleyebileceklerdir.» düşüncesine katılmak güçtür. Terimlerde Türkçeye öncelik tanınmış veya kavranır bir karşılık aranmıştır; örg fault, faille, Verwerfung, Sada (Arapça), gosel (Farsça) için yanlım, dilimizdeki «O kadar çok utandım ki, sanki yer yarıldı da içine girdim.» deyiminden esinlenmiştir.

«Ters»in karşılığı «doğru»dur; netekim «Ters söyleme, doğru konuş!» denir. Kum, çakıl tek bir tane, kumtaşı ve çakıltaşı bunların oluşturduğu yığınlar içindir. Gerektiğinde bunların başına yuvarlak ve köşeli sıfatları konabilir.

İngilizce, Fransızca ve Almancaya temel olan Yunanca ve Latince, dilbilimi, sözdizimi, deyiş ve yazış yönlerinden Türkçeye uymamaktadır. Antiklin, sinklin, jeosinklin isimdirler; antiklinal, sinklinal ve jeosinklinal sıfatlılardır. Anticlinorium ve synclinorium tekil anticlinoria, synclinoria Latince kuralı ile çoğuldur. Türkçede her iki eke de gerek olmadığından, antiklinori ve sinklinori demek daha doğrudur. Netekim Brachiopoda, Gastropoda çoğuldurlar; fakat Brachiopod, Gastropod denerek Türkçedeki son ekler(ler, un, tan vb.) katılmalıdır. Böylece Gastropoda'lar gibi biri Latince ve öteki Türkçe iki kez çoğul yapılmamış olacaktır.

EŖlenik, conjugate, «Orta Öğretim Terimleri Kılavuzumda da vardır.

EleŖtirinin son kısmında tek bir terime birden çok karşılık verilmiŖ, Türkçe bulunmayanlar önerilmiŖ (deformasyon ki, biçim deęiŖimidir; kripki., yavaş hareket değil, fakat yığıŖma veya katman baŖı yatımıdır; fleksür vb.), stres, fabrik, vb. gibi her dilde eŖitli kullanılanlara karşılık verilmiŖtir. Zimba kıvrım, diyapirden daha kolay anlaşılır.

«Türk Dil Kurumu uzmanları tarafından incelenmesi gerekir» yargısına, Türk Dil Kurumu yayınlarından «Yerbilim Terimleri Sözlüğü» gözetilince katılmak güçtür.

Terimleri beğeni ile kullanarak, herkesçe eŖitli anlaşılır bir Türkçe yerbilimleri dilini genç kuşaklar başaracaktır. 40 yıllık bir sürede birçok deneylerden geçerek doğruya eriŖmiŖ jeoloji terimlerin de birliği, kısa olmasını dilediğim, zaman sağlayacaktır.

*Yayına venldięi tarih, 24 ekim 1973*